

Inhoud

Inleiding.....	De moraal	9
Hoofdstuk 1.....	Eeuwig trouw	12
Hoofdstuk 2.....	Paringsrituelen	24
Hoofdstuk 3.....	De seksualiteit	34
Hoofdstuk 4.....	De spermaoorlog	47
Hoofdstuk 5.....	Het orgasme	59
Hoofdstuk 6.....	Werving & selectie	79
Hoofdstuk 7.....	Het begin	91
Hoofdstuk 8.....	De gevolgen	108
Hoofdstuk 9.....	De patronen	123
Hoofdstuk 10.....	Andere culturen	140
Hoofdstuk 11.....	De sleur	159
Hoofdstuk 12.....	Jaloezie	168
Literatuurlijst.....		187
Register.....		189

De moraal

'Ben jij ooit vreemdgegaan?' vroeg ik jaren geleden aan mijn moeder.

'Ja hoor,' antwoordde ze blijmoedig, 'maar ik vond er niks aan.'

'Waarom deed je het dan?'

Ze haalde haar schouders op. 'Hij wou zo graag,' zei ze, 'en ik heb een keer gezoend met de verloskundige die jou heeft gehaald. Niet daarna hoor, veel eerder.'

We hadden het nog even over de moeilijke beveling, maar niet over de moraal. Daar had ze geen zwaarwegende opinie over.

'Ik zou het wel heel erg vinden als je vader vreemd zou gaan. Heeft hij wel eens een ander gehad?' liet ze er onmiddellijk op volgen, want ze wist dat mijn vader nog wel eens iets aan mij vertelde waarvan het hem beter leek als zij het niet wist.

'Nee,' zei ik, 'hij heeft het van harte geprobeerd, maar het is voor zover ik weet niet gelukt.'

Het was niet waar. Mijn vader had een vriendin, een leuk mens met wie hij af en toe vrijde als er even niet op hem werd gelet. Hij zorgde ervoor dat niemand daaronder leed, mijn moeder niet en de vriendin al evenmin, want zij was ook getrouwd en voor haar was het, net als voor mijn vader, een clandestien genoege waar zij zichzelf op trakteerden.

Mijn ouders hielden van elkaar, al hebben ze vanzelfsprekend ook slechte tijden meegemaakt. Dat ze nooit zijn gescheiden, ligt voor een deel aan de financiële gevolgen die dat zou hebben. Met vier kinderen begin je niet zomaar een nieuw leven. Maar ik denk dat ze ook bij elkaar zijn gebleven omdat ze er geen groot protocol op na hielden. Ze waren buitengewoon vrijzinnig van opvatting. Van hen heb ik geleerd dat je het meest van de liefde geniet als je er niet te veel reglementen aan verbindt en je verwachtingen niet hoger stelt dan een mens kan waarmaken.

Om dit boek te kunnen schrijven, heb ik veel gelezen over sociologie, psychologie, sociobiologie en evolutiepsychologie. Van alle schrijvers en onderzoekers heb ik iets geleend en niet teruggegeven. Ik heb hun kennis gebruikt en er mijn eigen gevolgtrekkingen uit gemaakt. Waar ik ook mee aan de haal ben gegaan zijn de verhalen die mijn vrienden, kennissen en zelfs wildvreemden mij hebben verteld over hun woelige liefdesleven. Ik heb hier en daar iets veranderd, geschiedenissen samengevoegd of een beetje anders geïnterpreteerd dan de bedoeling was, toen ze mij in vertrouwen namen. Als iemand iets meent te herkennen dat hem niet welgevallig is, ligt het daaraan.

Toen ik genoeg verhalen had verzameld en gele-

zen, zat ik inmiddels zo vol wetenschap dat ik er al-
maar over wilde praten. Daar zat niemand op te wacht-
ten. Wanneer ik vertelde waar ik mee bezig was, waar
mijn boek over zou gaan, was er maar één belang-
stellende vraag: 'Mag het?'

Ik heb niet geprobeerd daar een antwoord op te ge-
ven. Het morele pad is nogal glibberig en ik heb de
verkeerde schoenen aan.

Het zou trouwens niks uitmaken of ik zeg dat
vreemdgaan mag of dat ik het juist met klem zou af-
raden. De mensen doen het toch, ook als ze het niet
van plan waren of er hoogstaande principes op na hou-
den. Dat wist ik al voor ik aan dit boek begon. Maar
wat volstrekt nieuw voor mij was, is de wetenschap
dat vogels ook niet deugdzaam leven, dat apen zingen,
dat wandelende takken soms heteroseksueel zijn, dat
vrouwjesknaagdieren een orgasme kennen en dat kal-
koenen geen haan nodig hebben om zich voort te plan-
ten.

Omzwervingen brengen je nog wel eens ergens
waar je anders nooit zou zijn gekomen, dus in dat op-
zicht had Roodkapje gelijk: blijf nooit op het rechte
pad, want dan beleef je niets.

Aan de andere kant heb ik een grote hekel aan on-
trouw. Als je je liefde of vriendschap verklaart aan een
ander, of dat een mens is of een dier, moet je die be-
lofte gestand doen.

Houd de liefde in ere, bewaar het geheim.

1. Eeuwig trouw

'Zwaluwen,' zei mijn vriendin, 'blijven altijd bij elkaar, hun leven lang. Nooit gaan ze vreemd.'

'Ik moet je teleurstellen,' antwoordde ik, 'ze gaan wel degelijk vreemd. Alleen weet de ander dat niet, dus gaan ze niet uit elkaar.'

Ze keek me beteuterd aan.

Onder de dakrand van haar huis zitten zwaluwnesten en ieder voorjaar opnieuw geniet ze van de ware liefde van die beestjes.

'Ze vliegen de hele dag af en aan. Alles doen ze met z'n tweeën,' protesteerde ze, 'ze broeden samen, ze verzorgen de jonge vogeltjes en als een van de twee doodgaat, sterft de andere. Van verdriet,' voegde ze eraan toe.

Ik schudde ontkennend mijn hoofd.

'Niks ervan,' zei ik, 'zo zijn zwaluwen niet. Dat lijkt maar zo.'

Er is veel onderzoek gedaan naar de liefdestrouw van vogels. Daarbij werd niet alleen gekeken naar

openlijke copulaties met buitenechtelijke partners, maar ook naar de herkomst van de jongen. Met DNA-monsters is tegenwoordig tamelijk eenvoudig vast te stellen welk mannetje de eieren heeft bevrucht.

Wanneer de rechtmatige echtgenoot duidelijk niet de verwekker is geweest, is er geen twijfel: hier heeft overspel plaatsgevonden. Sommige vogels gaan werkelijk schaamteloos vreemd: winterkoninkjes bijvoorbeeld. David Westneat, professor in de ecologie, heeft een proefneming gedaan in Australië, waar een familielid van het Nederlandse winterkoninkje woont. Bij dat vogeltje bleek maar liefst 76 procent van de eieren van de melkboer te zijn.

Terwijl de mensen hun best doen iets van het huwelijk te maken en zich zo goed mogelijk aan hun eed van trouw te houden, belijden de vogels het tegendeel.

Niet alle soorten gaan zich in gelijke mate te buiten. Boerenzwaluwen zijn inderdaad tamelijk trouw.

Volgens Anders Pape Møller, een Deense onderzoeker, ligt dat aan hun verenkleed. Dat ziet er bij alle individuen ongeveer hetzelfde uit. Volgens hem hangt de mate waarin vogels vreemdgaan samen met hun uiterlijk. Hoe meer de mannetjes en vrouwtjes op elkaar lijken, des te minder zin heeft het om vreemd te gaan.

Pape Møller deed een experiment met boerenzwaluwen. Bij boerenzwaluwen kun je bijna niet zien wie het mannetje is en wie het vrouwtje. Het enige verschil is dat de mannetjes iets langere staartveren hebben. Bij één mannetje plakte de onderzoeker een paar extra lange veertjes aan de staart. Met dat mannetje wilden alle vrouwtjes vrijen.

Maar misschien was Pape Møller voorbarig met zijn berichtgeving over zwaluwen, want huiszwaluwen, die ook ternauwernood van elkaar te onderscheiden zijn, leven heel wat frivoler dan hun boerenfamilie van het platteland. Gene Morton, een Amerikaanse ornitholoog, heeft onderzoek gedaan naar huiszwaluwen.

In de achtertuin van Morton was in de lente een zwerm volwassen huiszwaluwen neergestreken. Daar stond een groot vogelhuis. De zwaluwen werden gerind en de onderzoeker nam DNA-monsters. Daarna liet hij de vogels hun gang gaan.

Ze betrokken de vogelflat en zongen het hoogste lied om vrouwtjes aan te lokken. Zodra dat was gelukt, bouwden ze nesten en joegen alle vreemde mannetjes de tuin uit. Maar toen de eieren eenmaal waren gelegd en de vrouwtjes zaten te broeden, veranderde er iets in hun gedrag. Het leek warempel wel of ze spijt hadden gekregen van hun ongastvrije houding van weleer. Niet alleen waren onbekende soortgenoten welkom in de tuin, ze werden zelfs aangemoedigd om het zich gemakkelijk te maken. *Bouw ook zo'n nest!* leken de oorspronkelijke bewoners te roepen, *er is plek zat!* Nu schijnt het voor eerstejaars huiszwaluwen niet gemakkelijk te zijn om onderdak te vinden. Iedere mogelijkheid om te nestelen wordt gretig aanvaard. Al spoedig zaten er nieuwkomers in de nestkasten en legden ze eieren. Toen die uitkwamen, wandelde de onderzoeker de achtertuin in en nam DNA-monsters van alle jonge vogeltjes.

De uitkomst van de proef was verrassend. De zwaluwen met de oudste rechten waren voor 96 procent

de verwekker van hun eigen broed, maar van de eieren van de later gearriveerde vogeltjes was maar liefst de helft door de huisbaas bevrucht!

'Mannen!' zei mijn vriendin laatdunkend, 'die gaan nu eenmaal met zo veel mogelijk vrouwen naar bed.'

Zij kan het weten, want haar eigen man was, zolang hun huwelijk duurde, een verschrikkelijke schuinsmarcheerder. Zij is met hem getrouwd toen ze achttien was en zo onnozel dat ze aanvankelijk niets merkte van het overspel. Op een verjaardag van een familielid ging het gesprek over vreemdgaan. Er werd koffie en taart rondgedeeld en een tante vertelde dat ze er pas na de dood van haar man achter was gekomen dat hij geregeld een *slippertje* had gemaakt.

'Ik had dat woord nog nooit gehoord,' vertelde mijn vriendin, 'wist ik veel wat een slippertje was! Ik dacht dat ze bedoelde dat hij wel eens naar een andere vrouw had gekeken of met haar had geflirt. O, dat zou ik niet zo erg vinden, zei ik nog. Toen we later die avond thuiskwamen, vertelde mijn man dat hij ook slippertjes had gemaakt. Hij noemde allerlei namen op van vriendinnen van mij. Wat heb je daar dan mee gedaan? vroeg ik in mijn onschuld en toen vertelde hij dat hij met ze naar bed was geweest, niet één keer maar heel vaak.'

Hij beloofde beterschap maar kon zich niet beheersen. Wanneer hij een vrouw zag moest hij proberen haar aan zijn rapier te rijgen en dat lukte maar al te vaak.

'Mannen zijn niet te vertrouwen,' verklaarde mijn vriendin.

'Vrouwen ook niet,' zei ik en alweer kon ik ver-

wijzen naar de vogels. 'Er is een experiment gedaan waarbij de mannetjes van een groep lijsters werden gevangen en een uur lang afgezonderd werden gehouden van hun vrouwtjes. Het gevolg was dramatisch. Het territorium werd onmiddellijk overspoeld door rivalen en de vrouwtjes lieten zich enthousiast bevruchten door Jan en alleman.'

Mijn vriendin liet haar hoofd mistroostig hangen.

'Is er dan niet één vogel die zich een beetje inhoudt?' vroeg ze.

Ik trok een bedenkelijk gezicht. De natuur is niet erg stichtelijk.

Jared Diamond, een Amerikaanse fysioloog die veel onderzoek heeft verricht naar het gedrag van vogels, vertelt hoe de bonte vliegenvanger, die toch als monogaam te boek staat, zijn echtgenote aan alle kanten bedriegt. In de lente zoekt het mannetje een geschikte plek om te nestelen, perkt zijn territorium af en lokt een vrouwtje aan. Zodra hij er een heeft gevonden, paart hij met haar en blijft zo veel mogelijk aan haar zijde, tot zij de eerste eitjes legt. Alleen als hij eten moet zoeken, vliegt hij even bij haar weg. Zo kan hij verzekerd zijn dat hijzelf de vader is van het nageslacht. Het vrouwtje verliest nu tijdelijk haar belangstelling voor de liefde, want zij broedt. In deze periode is zij ook niet vruchtbaar. Dat komt het mannetje goed uit. Hij gaat opnieuw een eindje vliegen, ditmaal wat verder weg. Een paar honderd meter verderop vindt hij een tweede nestplaats, verovert opnieuw een vrouwtje en blijft in de buurt, tot ook zij eieren begint te leggen. Dan moet hij als de wiedeweerga terug naar zijn eerste bruid, want de leg komt

uit, zij zal spoedig opnieuw vruchtbaar zijn en hij moet voedsel aandragen. Maar liefst veertien keer per uur brengt hij eten naar het nest. Dan komt de tweede serie vogeltjes uit het ei en ook daar moet hij voor zorgen. Dat lukt niet zo goed. Maar zeven maaltijden per uur kan hij brengen.

De concubine en haar kinderen lijden honger en het mannetje beleeft ook niet veel plezier van zijn twee gezinnen. Hij vliegt zich een ongeluk met al die opengesperde snaveltjes die *papa! papa!* roepen.

Het deed me aan Jaap denken, een kennis uit het café die verschrikkelijk rijk had kunnen zijn, want hij is iets creatiefs in de reclamewereld. Hij rijdt in een enorme auto en heeft een indrukwekkend gouden horloge aan zijn pols, maar is in feite straatarm. Dat komt door zijn seksuele gulzigheid. Hij is in zijn jonge jaren met het mooiste meisje van de middelbare school getrouwd. Een paar weken na de bruiloft ging hij al vreemd. Na een poosje kreeg zijn jonge vrouw dat in de gaten en ze haatte hem erom, maar ze heeft hem er pas na een jaar of zes uit gegooid, toen een van de vriendinnen zwanger bleek te zijn en niet van plan was daar een geheim van te maken. Bij de scheiding heeft de rechtmatige echtgenote Jaap uit wraak helemaal leeggetrokken. Hij is toen met de aanstaande moeder getrouwd, maar die is daar niet gelukkig van geworden. Zij klaagt voortdurend dat er voor haar zo weinig overschiet.

Ik heb nooit medelijden met haar gehad, want ze wist waar ze aan begon.

Dat weet het tweede vrouwtje van de bonte vliegenvanger niet. Zij heeft er geen notie van dat haar

man al een nestje heeft. Dat komt doordat het mannetje wel uitkijkt om het in de buurt van zijn eerste huwelijk met een ander aan te leggen. Er zitten altijd een paar tuinen tussen, waar andere mannetjes zitten te kwinkeleren. Het zou hem veel schelen in reistijd als hij het overspel dichterbij huis zou houden. Dan zou hij meer voedsel kunnen zoeken, bovendien kunnen er dan niet zo gemakkelijk indringers misbruik maken van zijn afwezigheid. Want dat gebeurt ook.

Diamond beschrijft minutieus hoe dat in zijn werk gaat: 'Er zijn ongeveer evenveel mannetjes als vrouwtjes in een populatie bonte vliegenvangers. Doordat vrijwel alle mannetjes vreemdgaan of daar tenminste op uit zijn, zijn alle vrouwtjes bezet en schieten er vrijgezelle mannetjes over. Die proberen op hun beurt de vrouwtjes van wie het mannetje niet thuis is te bevruchten, zodra zij weer ontvankelijk zijn. Bovendien komen er mannetjes van tien tuinen verderop langs om te kijken of er nog wat te regelen valt.

Soms komen de vrijgezellen luid zingend het verboden territorium binnen, soms besluipen ze stilletjes het onbewaakte nest. De laatste methode werkt het best. De indringer weet wanneer de rechtmatige echtgenoot van huis is om voedsel te zoeken of om zijn tweede nest te bezoeken, want zelf woont hij niet ver weg, meestal in een belendend perceel.'

Jared Diamond maakt zich bepaald vrolijk over de gang van zaken: 'In de eerste akte van Mozarts opera *Don Giovanni* schept knecht Leporello op dat zijn baas in Spanje maar liefst 1003 vrouwen heeft verleid.